

FEJEZETEK A 150 ÉVES KÖRNYEI RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM TÖRTÉNETÉBŐL

AKI MEGSZÓLALTATTA A KÖVET...

YBL MIKLÓS ÉLETE

„Székesfehérvári fiú, aki wenn auch nicht ein Speck Magyar, doch ein fideles Ungar” – így jellemezte Széchenyi István egyik levelében Ybl Miklóst. – „Nem éppen egy tősgyökeres magyar, de hűséges hazánkfia.”

YBL MIKLÓS – mint azt valóban nem magyaros hangzású neve alapján azonnal érezhetjük is – idősebb Ybl Miklós jómódú székesfehérvári kereskedő, városi polgár, a megyei választmány tagja és a minden bizomnyal szintén német anyanyelvű Eiman Anna gyermekként született Székesfehérváron 1814. április 6-án, a család Fazekas utcai házában. Az Ybl családnak akkor két háza volt, az egyik a mai Felmayer-épület helyén állott, itt volt az üzlet is, a másik a Fazekas utcában.

Ybl Miklósnak több testvéréről tudunk, Imre nevű agglagény öccse Székesfehérvárott gazdálkodott, és tülelte bátyját. A helybeliek Mima bácsinak nevezték. A család valószínűleg osztrák származású volt, a XVIII.

század közepén költözhetek magyar területre. Nevük Übl, Ibel, és Ibi alakban is előfordul.

Tanulóéveit szülővárosában, majd 1825-től a bécsi Császári és Királyi Polytechnikai Intézetben, először az előkészítő reáliskolában, majd a rajzoltatási osztályon töltötte, mindegyiket kiváló eredménnyel mutatva.

1831-ben végzett, és egy saját kézzel rajzolt Prága-térképet hagyott ajándékként az iskolának. A 17 éves fiú a Habsburg Birodalom fényes fővárosából Székesfehérvárra, majd Pest-Budára ért: egy német nyelvű városból német nyelvű városokba. Budának 1821-ben 25 228 lakosa volt, ebből 1100 szerb, pár száz magyar, a többi mind német. Az 1830-as évektől ki örömmel, ki elképedéssel konstata, hogy a város elkezdett magyarrá válni.

Ybl egy nemzetiség szempontjából is átalakuló, formálódó városban – és országban – kezdte meg építési pályafutását. Tízennyolc éves korában, 1832-ben beállt – saját szavai szerint – „Pollack Mihály kebelbeli építőmester úrhoz inaskeppen a nemes városi szabadalmazott kőműves czéhbe”.

A korszak nagy mesterétől nemcsak az építőművészet elméletét és gyakorlatát sajátíthatta el, hanem azt is láthatta testközből, hogy miképp válik egy „megélhetést és egzisztenciát kereső mesterből hazát találó művész”.

Ybl még ugyanebben az évben, 1832-ben felszabadult, és legény lett. Azért nem kellett letöltenie az egyébként szokásos három évet inaskeppen, mert már eleve kiváló képzettséggel rendelkezett. Fel-

szabadítása után mint munkatárs dolgozott ugyanitt tovább egészen 1836-ig.

„Miatán Ybel (!) Miklós úr, aki a Magyar Királyságban, Székesfehérvár szabad királyi városban született, és alulírott által négy éven át gyakorlati és elméleti építőművészeti szakban és azzal minden minőségben összekötött rajzolásban és kiszolgálásban alkalmazva volt; alulírott ezennel tanúsítom, hogy fenn nevezett időben, mind viselkedésének legmagasabb erkölcsiségével, mind legszigoribb becsületességével, kitartó szorgalmával és ügyességével legteljesebb megelégedésemet és szeretetemet kiérdemelte” – írja Pollack Mihály.

1836–1840 között Heinrich Koch irodájának rajzolója lett. A következő években Bécsben, Pesten, Prágában dolgozott építésvezetőként mesterének nagy megelégedésére, aki ezt elbocsátó iratában írásba adta, ezzel Ybl teljesítette az előírt pallérkodást. A befejező vándorévszakszt 1842-ig Münchenben, a Királyi Művészeti Akadémián töltötte. Innen útja Tirolon át Itáliába vezetett, ahol az építészet legkiemelkedőbb alkotásait nézte meg, ami nagy hatással volt rá.

Ahhoz, hogy mesterre váljon, két engedélyre volt még szüksége. A városi tanácshoz kellett egyet benyújtani, a másikat a céhek kellett megadnia. Ybl az előírásokat teljesítette, ezért joggal kérte felvételét a „Helybeli Polgári Szabadalmazás Építő Czéhbe” és Pest városához polgári építőmesteri jogért.

A városból meg is kapta ezt, de a céh megtagadta tőle a felvételt, mondván már túl sok mester működik a városban. Pest városi tanácsa Szepesi Ferenc 1843. január 16-i aláírásával „kebelbeli kőműves mesternek” jelölte.

Az akkor huszonnyolc éves Ybl Miklós karrierje ennek ellenére is beindult, mestere fiával, Pollack Agostonnal közösen – neki volt engedélye – vállalkozást indítottak. Építészeti Intézetük a pesti belvárosban, a Dorotytya utca 16. szám alatt kezdte működését. Együttműködésük néhány évig tartott, 1843-tól már egyedül kapta a Károlyi családtól a megbízást, a fői kastély és templom tervezésére. Ez a munka lette egysapásra híressé, a magyar főúri világ legkedveltebb építészé lett. Ennek ellenére Pollack Agostinnal a kapcsolata nem szakadt meg, együtt tervezték az ikervári Batthyány-kastélyt 1847-ben, és még 1849-ben is volt egymás felé elszámolni valójuk.

1851-ben feleségül vette Lafite Idát, egy gráci születésű művelt nevelőnőt. Először Főton, majd Pesten, az

Üllői úton laktak. Egyetlen gyermekük született, Félix, de később magukhoz vették Pollack Mihály unokáját, Máriát is.

Tehetségét, igényes munkáit egyre szélesebb körben ismerték, még királyi megbízatást is kapott. Idővel szakmai jogállása is rendeződött, a céhes rendszer felbomlott, így 1863-ban Ybl mesterjogot kapott. 1860-ban Széchenyi István is Yblt kérte fel, hogy cenki birtokára templomot tervezzen. Ebben a korszakban készült a Múzeum körüli átjáróház, a jelenlegi Bajcsy-Zsilinszky út 17. szám alatti bérház, és a második világháború alatt elpusztult Nemzeti Lovarda, mely a mai Pollack Mihály téren állt a Nemzeti Múzeum

mögött. Helyére a Magyar Rádió épülete került. 1865-ben a Képviselőház (ma Olasz Kultúrintézet) tervei az eddigi romantikus stílus helyett már neoreneszánsz stílusban készültek. Pályaművét hamar elfogadták, s a mai Bródy Sándor út 8. alatt 1865. szeptember 11-én megkezdődött az építkezés, amely néhány hónap leforgása alatt elkészült, Ybl pedig megkapta a Ferenc József-rend lovagkeresztjét. A 60-as évek második felében Ybl fő tevékenységi területe a Margitsziget – akkor Habsburg József tulajdona –, ahol a világfürdő tervezését végezte.

1867-ben megalakult a Magyar Mérnök- és Építész Egylet. Ybl ott babáskodott ennek az új szakmai és érdekvédelmi testületnek a létrehozásánál, az Építész Egyletnek pedig élete végéig alelnöke maradt.

A század utolsó évtizedeiben a korábnál is rohamosabb urbanizáció okán sürgetővé vált a szakemberképzés megoldása. Már a reformországgyűlések is a legnagyobb eréllyel sürgették ipariskolák, reáliskolák és egy műegyetem felállítását. Hosszú harc után Eötvös József és Trefort Agoston miniszterek munkássága nyomán 1879-ben alakult meg a Középipartanoda építészeti, gépészeti és vegyészeti szakcsoporttal. Az építőmesterség megvizsgálására állami felhívással létrehozott Építőmesteri Vizsgabizottság jött létre, melynek első elnöke Ybl Miklós lett.

1870-ben hozzáfogott a Fővámház megtervezéséhez, amely elkészülte után számos bírálatot kapott. Korábbi munkatársa, Neij Béla miniszteri főmérnök azonban korszakalkotónak nevezte az épületet. Az épület külső megformálása ma magától értetődőnek tűnik, büszkék vagyunk rá mint a főváros egyik legmeghatározóbb épületére. A Fővámház nemcsak Ybl Miklós, de egész Magyarország legnagyobb szabású neoreneszánsz alkotása.

Podmaniczky Frigyes, a Fővárosi Közmunkák Tanácsának alelnöke az Operaház megtervezésére 1873-ban meghívóos pályázatot hirdetett meg, ennek pályadíját Ybl terve nyerte el. A királyi megrendelő igénye egy minden eddiginél fényesebb, reprezentatívabb mű megalkotása volt, amely versenytársa lehet a párizsi és bécsi operának. Ybl sokoldalúságát mutatja, hogy képes és hajlandó volt ezeknek az igényeknek megfelelni. A kivitelezés királyi támogatással 1875 októberében indult. 1884. szeptember 27-én a Bánk bán előadásával nyílt meg, melyen a tervezővel együtt a királyi család is jelen volt.

Az Operaházat a Palladio nyomán kialakított festői főhomlokata, belső terei és főleg lépcsőháza révén a korabeli európai építészet kimagasló alkotásaként tartjuk számon.

A nagyszabású építkezéssel Krúdy Gyula is meg-

Utolsó rajza a Bazilikához

emlékezett a Budapest völgénye című kötetben: „A Sugár út úgy feküdt Budapest testében, mint a Duna Magyarországon. Mellette, nélküle, kívül nem lehet elmenni senkinek. A Sugár úttal Pesten nem versenyezhet senki: a város reménye volt, pedig csak akkor teszi az első kapavágást Podmaniczky Frigyes, Ybl Miklós és Zofahl mérnök a Hermina téren, ahol az Operaházat kimérik, és megraknak a kiásvott földdel egy kétkerekű taligát.”

„Vajon ki az a vállalkozó szellemű építész, aki akkor még Isten háta mögöttinek tartott helyen – ahol őszidőben terjedelmes mocsár kerekedik az erre tévedő pesti fiákeres multságára, míg tavasszal és nyáron kaka és nád terem, benne fészket rak vadmadár, vadkacsa kotyog, és békák kuruttyolnak – vállalkozik rá, hogy szentélyt emeljen a zenének?”

Ybl kiváló szakértelemmel rendelkezett, és végleges megoldásai mindig jobbak voltak, mint a tervei. Egy munkatársa feljegyzése szerint „Nem egy botját ütötte csafatokra, hogy a kő rossz voltát bizonyítsa.” Ugyanakkor szerény volt és önzetlen, szemében jóság tükröződött.

Ybl ötvenéves építészeti jubileumát különös pompával ünnepelte a magyar társadalom elitje 1882-ben. A köztisztvisletben álló mester folytatta a Hild József által elkezdett Szent István-bazilika építését is az eredeti terv tiszteletben tartásával. Elkészültek mégis jellegzetes Ybl-alkotás lett, mert a kupola beomlása után a mester neoreneszánsz modorban áttervezte az épületet. Ybl halála után Kauser József folytatta a munkát, egészen az 1905-ös átadásig. A bazilika belseje egészen Kauser munkája.

Ybl utolsó nagyszabású műve a budai Vár kiépítési terve volt. Ebben unokaöccse, Ybl Lajos is segítkezett. A munkát az idős mester sajnos már nem tudta befejezni, mert 1891. január 22-én meghalt. A ma ismert palotát Hauszmann Alajos tervezte.

Sokat foglalkoztatott, nagy hatású művész volt, akit életében is elismertek. Nagy fájdalma volt, hogy közreműködött a Magyar Tudományos Akadémia székházának felépítésében, az Akadémia mégsem választotta a tagjai sorába. Budapest múlt századbeli architektúráján szinte hajszálpontosan meg lehet mutatni egy-egy kiváló építészegység hatását. Ybl egyike azoknak, akik az ízlés, dívat, stílus gyors változása ellenére is aránylag hosszú időn át meghatározók voltak.

Jelentős műveivel nap mint nap találkozunk. Megcsodálhatjuk az Operaház más európai zene-palotákat felülmúló eleganciáját, ami egyedülállóan hű képet ad korának legmagasabb rangú ízléséről. A Bazilikában felmérhetjük a feladatok nagyságát, amelyekkel Ybl birkózott, a fői templomban a fiatal tehetség máig lenyűgöző szárnyalását figyelhetjük meg.

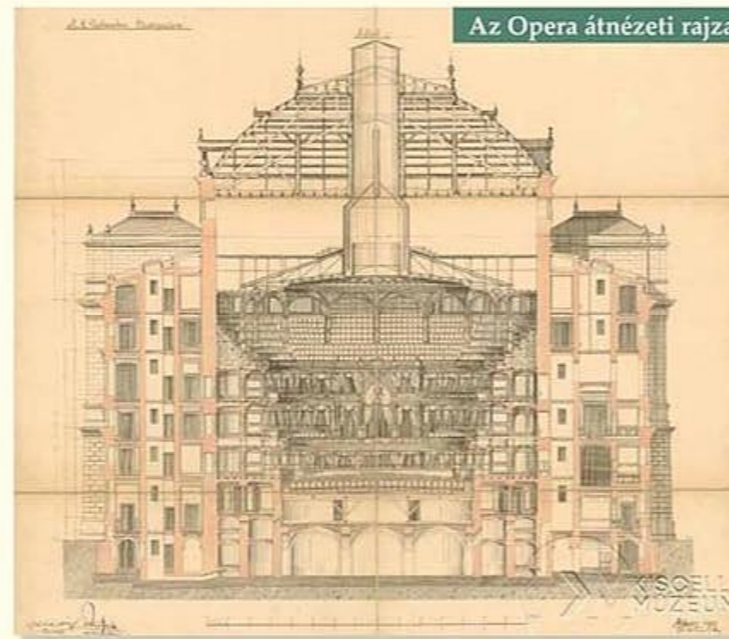
A kortársak egyöntetű elismeréssel adóztak tehetségének, közadakozásból szobrot állítottak neki.

MAGYARORSZÁGON soha egyetlen más építész sem részesült ilyen általános elismerésben. Máig ő az egyetlen építész, akit legnagyobb művészeink között tart számon a nagyközönség.

Tiszteletére alapították 1953-ban az évenként kiosztott építészeti Ybl Miklós-díjat.

Egy kortársa a mestert ünneplő ódájában így fejezte ki tiszteletét:

„Mi a költő dala?
Szó, mit tett nem követ.
Te nem beszélsz,
Te megszólaltatod a követ.”

Az Opera átnézeti rajza

Ybl mester portréja és manuskriptje